

משך חכמה

ראש השנה – פרשת אמור פסקא פח - צג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקה/ב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[פח]

כג, כב) וּבְקִצְרְכֶם אֶת קִצִיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקִצְרְךָ וְלִקֵּט קִצִירְךָ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וְלִגְר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

מדוע נסמכה פרשת פאה ולקט ליום הזכרון

כג, כב) במדרש¹ (ויקרא רבה כט, ב) כי את כל הגוים אעשה כלה (ירמיה לט, יא). כל הגוים שמכלין שדותיהן אעשה כלה, ואת

פרשת יום הזכרון

ויקרא כג, כב-כה) וּבְקִצְרְכֶם אֶת קִצִיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקִצְרְךָ וְלִקֵּט קִצִירְךָ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וְלִגְר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: ס (כג) וַיִּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כד) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבְתּוֹן זְכֵרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קִדְּשׁ: (כה) כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לָה':

פסקאות: פח - צג

האדם לפי מצבו באותו השעה.

ויש להקשות על הירושלמי, אם כן מהו לשון ישפוט תכל בצדק, דאין זה צדק חלילה שדן את ישראל בכונה ביום שעוסקים במצות ואת הגוים בלילה כשאינם עוסקים במצוות. ועוד קשה לפי זה, דהרי בימות החורף שאין עבודה בשדה, הישראל עוסק בתורה ובמצוות והגוי עוסק בתארת העולם הזה ובדברים האסורים, אבל בימות הקיץ כולם עובדים בשדה ואין לישראל זמן לעסוק בתורה ובמצוות, ואין לגוי זמן להתעסק בתארת העולם הזה ולעבור איסורים, אם כן היה ראוי לקבוע זמן הדין בימי הפסח, שאז הישראל מלא מצוות והגוי בעבירות, אבל בסוף ימות הקיץ שניהם שוים, והוא פלא לכאורה.

וכדי לבאר זאת נקדים, הא דאמרו חז"ל (ילקוט שמעוני, משלי רמז תתקמ"ה, קהלת רמז תתקע"ט, ועוד) "תניא אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה, פעם אחת באה אשה ועמדה לפניו בשני בצורת, אמרה לו רבי פרנסני, אמר לה, העבודה בקופה של צדקה אין כלום, אמרה לו אם אין אתה מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים, ועמד ופרנסה משלו, לימים חלה בנימין ונטה למות, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע אתה אמרת כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, בנימין הצדיק שקיים אלמנה ושבעה בניה ימות בשנים מועטות, תנא הוסיפו לו "א שנה [ושם בקהלת כב שנה], הוי וצדקה תציל ממות" ע"כ, והנה בנימין נקרא צדיק גם לפני מעשה זה, וכתב המשך חכמה, שמע שבנימין היה מלא מצוות ומעשים טובים ולכן נקרא צדיק, אם כן יפלא מדוע כדי להחיותו צריך להביא המעשה שהחיה אשה ושבעה בניה.

אבל הטעם בזה, דהקדוש ברוך הוא דן מידה כנגד מידה, וכדי להוסיף חיים לאדם על שנותיו, לא די במצוות ומעשים טובים, אלא צריך מידה כנגד מידה במה שהחיה את האשה ושבעה בניה.

¹ [פח] (כב) "וּבְקִצְרְכֶם אֶת קִצִיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקִצְרְךָ וְלִקֵּט קִצִירְךָ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וְלִגְר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" ע"כ, ויש לדקדק, מדוע נסמכה פרשת פאה ולקט ליום הזכרון, ונכתבה באמצע המועדות. ועוד קשה מדוע כתוב לשון עזיבה, ולא כתוב "יהיה לעני ולגר". וחז"ל עמדו בזה במדרש על הפסוק בירמיהו (ל, יא) "כִּי אֶתְּךָ אֲנִי נֹאֵם ה' לְהוֹשִׁיעַךָ כִּי אֶעֱשֶׂה כָלָה בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִפְצִיתִיךָ שָׁם אַךְ אֶתְּךָ לֹא אֶעֱשֶׂה כָלָה וְיִסְרְתִיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְּה לֹא אֶנְקֶה" ע"כ וז"ל (ויקרא רבה, אמור פרשה כט סימן ב) "כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הדחתך שמה. אומות העולם שהן מכלין את שדותיהן, אעשה כלה, ואתך לא אעשה כלה, אבל ישראל שאין מכלים שדותיהם, כמה דאת אמר לא תכלה פאת שדך, לא אעשה כלה. ויסרתיך למשפט, מייסרך ביסורין בעולם הזה, כדי לנקותך מעונותיך לעתיד לבא, אימתי בחדש השביעי". עכ"ל המדרש.

הנה דרשו חז"ל, מדוע אעשה כלה את הגוים ולא אתכם, כי אתם אינם מכלים פאת שדכם, אבל הגוים מכלים פאת שדותיהן אעשה אותם כלה, והא דכתיב "ויסרתיך למשפט", היינו שאעשה לכם יסורים כדי לנקות אתכם לעתיד לבוא, אבל לא אעשה אתכם כלה, ולכן סמכה תורה לזה בחודש השביעי יום הזכרון, יום המשפט, שזכות זו שאתם מניחים פאה ולא מכלין שדותיכם עומדת לכם למשפט ביום השביעי.

אבל הוא תמוה דהנה אף על פי שמצות פאה ולקט מצוות גדולות וחשובות מאוד, אבל מכל מקום היה ראוי לקבוע יום הדין והמשפט בחג הפסח ולא בראש השנה, דהנה בירושלמי (ראש השנה א, ג) דרשו על הפסוק (תהלים ט, ט) "וְהוּא יִשְׁפֹּט תְּבַל בְּצִדְקָה דִּין לְאֵמִים בְּמִישְׁרִים" וז"ל "אמר רבי לוי [תהלים ט ט] והוא ישפט תכל בצדק ידין לאומים במישורים, הקדוש ברוך הוא דן את ישראל ביום בשעה שהן עסוקין במצות, ואת האומות בלילה בשעה שהן בטילין מן המצות" ע"כ, מבואר שהקדוש ברוך הוא דן את

משך חכמה

ראש השנה – פרשת אמור פסקא פח - צג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקה/ב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

על ימיו, צריך להיות מדה כנגד מדה, במה שהחיה לאשה ושבעת בניה, כן יוסיפו לו חיים. והנה, בשלושה פרקים נדונים על התבואה והפירות (ראש השנה טז, א), שזהו פרנסתו של אדם ועשרו, אמנם על חיים נדונים בראש השנה, והנה צריך להיות מדה במדה, לכן, הישראלי, שזרע, וחרש, ועדר, וניכש, וקצר, ונושא משך הזרע, בא לקצור, לא תכלה פאת שדך, שכח, לא תשוב לקחתו, נפל מאחורי הקוצר, לא תלקט. ואין זה מתנה כתרומות ומעשרות הניתנים בטובת הנאה, שיוזע למי נותן, רק עזיבה כתיבא בהו, ומי שבא ליטול נוטל, בין שהוא ראוי והגון בעיניו, או לא, ואם כן, הוא, לאחר כל יגיעתו ועמלו נתן חיים למי שלא רצה ולא ידע אם הוא ראוי או לא, ולו ישקלו אם הוא ראוי להיות בחיים, הלא אין זה מדה במדה, לכן בין ראוי בין לא יוסיפו לו חיים. לא כן הנכרי, אשר הוא מלא וגדוש באסמיו ויקביו יפרוצו, אם יבוא עני וישאל מעט, הלא יכלימהו וישיבהו ריקם, איך יקצו בו לו חיים, וזה שאמר (תהלים ט, ט) והוא ישפוט תבל

אחד ואינו בודק וחוקר מי ראוי ומי לא ראוי, לכן גם הקדוש ברוך הוא דן אותו מידה כנגד מידה, ואינו בודק אם ראוי הוא לתת לו חיים, שהרי גם הוא לא בדק ולא חקר אלא נתן לכל אחד בין ראוי ובין לא ראוי, שאם ידונו אותו אם ראוי, אין זו מידה כנגד מידה, לא כן הגוי, בשעת הקציר, שממלא אוצרותיו תבואה ויין, אם יבוא עני לבקש צדקה לא יתן לו ויכלימהו וישיבו ריקם, אם כן איך יקצבו לו חיים, לכן הקדוש ברוך הוא דן את החיים של באי עולם בראש השנה, שאז ישראל עשו מצוות, שהחיו בני אדם ולא הגוי, אבל בפסח מלאים מצוות של תורה ומצוות ולא להחיות בני אדם.

ועל פי זה יתבאר הא דכתיב ישפוט תבל בצדק, היינו בזכות מצוות "צדקה", דצדק הוא צדקה, והוא באמת בצדק, כי הגוי אינו עושה צדקה והישראל עושה צדקה של פאה לקט ושכחה. ולכן ראש השנה הוא יום הדין להוסיף חיים.

ועל פי זה יתבאר דברי חז"ל בויקרא רבה ככפתור ופרח, דלכך סמכה תורה מצות פאה לקט ליום הזכרון, לומר לך, שבזכות מצוות אלו תזכה בדין להוסיף לך חיים. ובזה מבואר מדוע כתוב "תעזוב", לשון עזיבה, ללמד, שבגלל שאתה עוזב את הפאה כו' לכל אחד, ואינך מבדיל מי ראוי ומי לא ראוי, בזה תזכה לתוספת חיים בראש השנה, ולכן סמכה תורה את יום הזכרון למצות פאה כו'. ומיושב כל הדקדוקים, ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

שאינך מכלה שדותיך לא אעשה כלה, הדא הוא דכתיב לא תכלה פאת שדך ובחודש השביעי. הפירוש, דכתיב (תהלים ט, ט) והוא ישפוט תבל בצדק ידין לאומים במשרים, משום דאמרו בירושלמי פרק קמא דראש השנה (הלכה ג), דאין הקדוש ברוך הוא דן את האדם אלא באשר הוא שם, והנה בימות הגשמים, הישראלי יושב ועוסק בדברי תורה ובמצוות, והגוי עוסק בתאות העולם הזה ובדברים אסורים, ובימות החמה, יצא האדם לפעלו, שניהם מוטרדים בעבודת האדמה בקציר, ובבציר, ובאסיף, ונמצא שניהם באים לבעל הגמול בראש השנה, זה בלא מצוה וזה בלא עבירות, והלא היה ראוי לקבוע יום הדין בפסח, אז היה הישראלי מלא מצוות והנכרי מלא עבירות. וזה פלא לכאורה. והענין, דמצאנו (ילקוט שמעוני, משלי רמז תתקמה, קהלת רמז תתקעט, ועוד) אצל בנימין הצדיק, ששקלו זכויותיו מצאו זכות שהחיה לאשה ובניה, ושמעתי, כי היה מלא מצוות ומעשים טובים, שלכן נקרא צדיק, רק לחיות מה שאינו מגיע לו ולהוסיף

והנה תנן בראש השנה (טז, א) "בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר היצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם, ובחג נידונין על המים" ע"כ, ויש לדקדק, כיון שבראש השנה נידונין כל באי עולם, מהו הנידון בפסח ועצרת וחג, אבל הביאור בזה, שבשלושה רגלים הקדוש ברוך הוא דן על הפרנסה של אדם ועושרו, אבל בראש השנה הקדוש ברוך הוא דן על החיים של האדם, וכבר נתבאר, שכדי לתת חיים לאדם צריך שיהיה מידה כנגד מידה, שהאדם יתן חיים לאחרים, שבזכות זה יזכה לחיים ולהוסיף חיים גם מה שלא מגיע לו.

ובזה הכל מבואר, דהנה אף על פי שבסוף ימות החורף, הישראל מלא מצוות והגוי מלא עבירות, אבל המצוות שיש לישראל בסוף החורף הן בעסק התורה והמצוות ולא בזה שהחיה בני אדם, ולא זה שפירנס עניים, אבל בסוף הקיץ, שקצר תבואה והניח פאה לקט ושכחה ופירנס עניים, זכות זו עומדת לו ביותר להוסיף לו חיים. ואם תאמר הא בימות החורף הוא מפריש תרומות ומעשרות, מכל מקום אינו דומה מצות פאה לקט ושכחה לתרומות ומעשרות, שאף על פי שנותן לעניים מעשר עני ומפרנס את הכהן והלווי, מכל מקום, יש לו בזה טובת הנאה, שהרי יכול לתת למי שרוצה, ובודק וחוקר למי ראוי ביותר לקבל.

אבל במצות פאה כו' כתוב בהם עזיבה, שאינו נותן כלל, אלא מניח לכל

משך חכמה

ראש השנה – פרשת אמור פסקא פח - צג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקה/ב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[פט]

(כג, כד) דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּחֻדְשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
יְהִי לָכֶם שְׁבֻתוֹן זְכוּרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ:

מדוע כשחל ר"ה בשבת ולא תוקעין, אין מרעין לשנה, והא לא מיערבב השטן

(כג, כד) זכרון תרועה יהיה לכם. הנה³ בראש השנה (טז, ב) אמרו
כל שנה שאין תוקעין בתחילתה, מריעין לה בסופה כו'. פירש

ויש לדקדק: א. מדוע אם לא תקעו באונס מריעין לה בסופה, הא בכל התורה
כולה אונס רחמנא פטריה (עבודה זרה נד, א ועוד). ב. מאי נפקא מינא אם
לא תוקעין בגלל שחל ראש השנה בשבת, או בגלל שהיה אונס, מכל מקום
לא תקעו.

ומבאר המשך חכמה, דהטעם שאפילו שלא תקעו באונס מריעין לה בסופה,
כיון דמצות תקיעת שופר אינה כמו כל מצות עשה שנענש אם לא עושה,
ובאונס רחמנא פטריה, אבל תקיעת שופר היא כמו רפואה, ותעלה לזכרון
לערבב השטן, והוא כמו כפרה בפנים ביום הכיפורים, שאפילו אם לא מכפר
באונס חסרה כפרה לישראל, וראיה לזה דאמרו חז"ל בראש השנה (כו, א)
דאין לעשות שופר משור שלא להזכיר מעשה עגל, ואמרו שם, דאף על פי
שכלי המקדש היו של זהב, הם בחוץ, אבל תקיעת שופר שעולה זכרון לה'
היא כעבודת יום הכיפורים שנכנס הכהן גדול לפני ולפנים, ושם אסור
להיות כלי זהב, לכן שופר של שור פסול, וכיון שתקיעת שופר היא לזכרון,
לפיכך, אף על פי שאין נענשים שלא תקעו באונס, מכל מקום סוף סוף לא
עשו הרפואה. למה הדבר דומה, לאדם שצריך ליטול רפואה ונאנס ואינו
יכול ליטלה, דלא תעלה לו ארוכה, כמו כן אם לא תקעו בשופר, נעדר
הזכרון שמכניס זכרון לאביהן שבשמים, והחולי בלא רפואה, וקטרוג השטן
במקומו עומד.

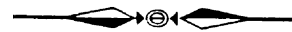
וכעין זה מבואר הדבר בש"ך בחושן משפט (סימן כא, ס"ק ג), דכתב, שאם
התחייב אדם לחבירו לעשות דבר שלא היה חייב לעשות ונאנס פטור, אבל
אם התחייב לחבירו דבר על תנאי שחברו יעשה לו משהו ונאנס פטור, כיון
שאף על פי שאונס רחמנא פטריה, אבל לא אמרינן שהוא כמו שעשה שעשה
את הדבר, ולא אומרים אונס רחמנא חייביה, והיינו דאמרינן שלא נענשין
על חסרון התקיעה באונס, אבל במציאות לא נעשתה התרופה, ומיושב
דקדוק א'.

ועל פי זה יתבאר היטב מדוע כשאין תוקעין בשבת יעלה זכרון ישראל
לאבינו שבשמים. דהנה אמרו בראש השנה (טז, א), דהטעם שתוקעין

בצדק, בזכות הצדק, לכן ידין לאומים במישרים, ולישראל יוסיף
חיים. לכן אמר לא תכלה כו' לעני ולגר תעזוב אותם, בין ראוי או
לא. ולכן בחודש השביעי זכרון תרועה, רצונו לומר, שלכן נקבע
ראש השנה ויום הדין בחודש השביעי, כמו שביארתי. ודו"ק².

² תמצית דבריו: הטעם שסמכה תורה מצוות פאה ולקט ליום
הזכרון, כיון שבראש השנה הקדוש ברוך הוא דן על החיים של
באי עולם, ובג' רגלים על עושרו ופרנסתו של האדם, והקדוש
ברוך הוא דן מידה כנגד מידה, וכדי לזכות לחיים - גם אם לא
ראוי לו - הוא רק אם הוא מידה כנגד מידה, שנתן חיים לאנשים
בין אם הם ראויים ובין אם אינם ראויים, וזה דוקא במצות פאה
ולקט, שאינו נותן למי שרוצה, ואין לו בזה טובת הנאה, אלא עוזב
לכל, ונוטלו בין ראוי ובין לא ראוי, כך בשמים ידונו אותו, שאפילו
אינו ראוי יתנו לו חיים, ולכן ראש השנה הוא בסוף הקיץ, לאחר
שנתן חיים גם למי שאינו ראוי, מה שאין כן בסוף ימות החורף,
אפילו שמלא מצוות של עסק התורה ומצוות, ונתנית מעשרות
ותרומות לעניים, אבל כדי שיזכה לחיים אם אינו ראוי, אין
במצוות אלו מידה כנגד מידה, לכן סמכה תורה מצות פאה כו'
ליום הזכרון, ללמד על ענין זה, שרק בזכות זה יזכה לחיים ביום
הזכרון, אפילו שאינו ראוי.

[פט]

³ [פט] (כג, כד) דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּחֻדְשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
יְהִי לָכֶם שְׁבֻתוֹן זְכוּרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ ע"כ. גרסינן בראש השנה (טז,
ב) "אמר רבי יצחק, כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה,
מאי טעמא דלא איערבב שטן" ע"כ, וכתב בספר הלכות גדולות (סימן יז,
הלכות ראש השנה, עמוד רכה) על דברי הגמ' וז"ל "פירוש, ולא דאיכלע
ראש השנה בשבת, אלא דאיתילר אונסא". ע"כ. פירוש: הא דמריעין לה
בסופה, הוא רק כאשר באונס לא תקעו, ולא שחל ראש השנה בשבת, דאז,
אף על פי שלא תוקעין, אין מרעין לה בסופה. ומובא דבריו בתוס' (שם,
ד"ה שאין. ובטור אור"ח סימן תקפה).

משך חכמה

ראש השנה – פרשת אמור פסקא פח - צג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקה/ב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

בהלכות גדולות (סימן יז, הלכות ר"ה עמ' רכה) לאו דמיקלע בשבתא, אלא דאיתיליד אונסא (ומובא בתוס' שם, ד"ה שאין, ובטור אור"ח סימן תקפה). הכוונה, כי אין התקיעה מצות עשה כמו כל המצוות אשר בהעדרה יענש על בלי קיומו אותה, וכי אניס, רחמנא פטריה (עבודה זרה נד, א ועוד), רק היא כמו רפאות תעלה ולזכרון אתי, וכמו מכפר ביום הכיפורים, וכמו שאמרו (ראש השנה כו, א) כיון דלזיכרון אתי כמאן דאתי בפנים כו', ונמצא, החולה אם באונס לא יקח מזור ורפואה, האם יתרפא, כן כשנעדר הזכרון שופר, שמכנסת זכרונות ישראל לאביהם שבשמים, תו החולי בלא מזור ורפואה, וקטרוג השטן במקומו. [ועיין בחושן משפט סימן כ"א בש"ך (ס"ק ג) בזה דאונסא כמאן דעביד, דאם נתחייב על מנת שיעשה פלוני ולא עשה באונס גם כן אינו חייב]. אולם בשבת, דאחד המיוחד ממצוות שופר, הוא לתקוע בשופר של איל, להזכיר זכות העקידה שופר של איל, כמו שאמרו פרק קמא דראש השנה (טז, א), והתקיעה מכניס זכות ישראל מה שנחלו מיצחק, למסור עצמם לחרפה ולמכה ולביזה עבור שם השם יתברך כי נקרא עליהם, זהו זכות עקידה, שבניו עוקדים כל תאותיהם והרגשותיהם ושאלות החיים על מוקד אהבת ה' ותורתו. והנה, ידוע, כי בני ישראל והשם יתברך המה כשני אוהבים נאמנים, אשר כל אחד חושש על כבוד רעהו, וזהו

(ברכות ו, א) תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו, ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ (דברי הימים-א, יז, כא), והשם יתברך אמר (במדבר לא, ב) נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים, ומשה אמר (שם פסוק ג) לתת נקמת ה', וכיוצא בזה הרבה. לכן, אחרי שידוע לנו גודל התועלויות ממצוות שופר, אשר אם יבוטל, אף באונס, הסכנה גדולה, ובכל זאת אמרו ישראל פן יבולע חלילה למצוות שבת, אשר מעיד על קדושת שמו יתברך, כי חידש עולמו מן האין הגמור, יהיה מה, יעבור עלינו מה, ויתקדש שמו יתברך, יקטרוג השטן ולא יכנס זכרונינו לאבינו שבשמים לטובה, אך לא יבולע לשבת המעיד על קדושת שמו יתברך, פן יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים (ראש השנה כט, ב) ויתחלל שבת חלילה, כי לישראל מעט היחס מהשבת, כמו שביארתי במקום אחר מתנה טובה יש לי בבית גנוזי, כי השבת מתייחס אל יחס העולם בכללה להשם יתברך, לא על יציאת מצרים כהמועדים בעצם, רק בעילה רחוקה אין כאן מקום להאריך, ויתגדל ויתקדש שמה רבא, ועוקדים כולם עבור קידוש שמו יתברך. וכיון שכן, הרי זה גופיה, מה שאין אנו תוקעים בראש השנה שחל בשבת, זה גופיה עקידה רוחנית מופלגת, ומועיל לרצות אותנו, כמו שמרצה זכרון שופר. ודו"ק⁴.

בשופר של איל, כדי שיזכור לנו ה' יתברך מסירות נפשו של יצחק על קדושת ה', וידוע שישראל וה' יתברך הם כשני אוהבים נאמנים, שכל אחד חושש על כבוד רעהו, ולכן אמרו חז"ל (ברכות ו, א) שכתפילין של הקדוש ברוך הוא כתוב בהם (דברי הימים-א יז, כא) "ומי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר הָלַף הָאֱלֹהִים לְפָדוֹת לּוֹ עַם לְשׁוֹם לָךְ שֶׁם גְּדֻלוֹת וְנִרְאוֹת לְגִרְשׁ מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם", שהקדוש ברוך הוא משתבח בישראל, והשם יתברך אמר (במדבר לא, ב) נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים, ומשה אמר (שם פסוק ג) לתת נקמת ה', שה' חשש על כבוד ישראל ומשה חשש על כבוד ה', וכיוצא בזה הרבה.

ואחרי שנודע לנו עד כמה חשוב הוא לנו תקיעת שופר לערבב את השטן, שאפילו באונס חסר תרופה לישראל, אם כן כשישראל אינם תוקעין בשבת מחשש שלא תתחלל השבת ויטלטל ד' אמות את השופר (ראש השנה כט, ב), והשבת מעיד על קדושת ה' יתברך שחידש את העולם מן האין הגמור, לכן ישראל מוסרים נפשם ואומרים, אפילו שלא יהיה לנו זכרון לפני ה',

⁴ תמצית דבריו: אמרו חז"ל דאם לא תוקעין באונס מרעין לשנה בסופה, כיון דסוף סוף לא איערבב שטן. וכתב בה"ג, דאם לא תקעו כיון שחל ראש השנה בשבת, אין מרעין לה בסופה. ויש

משך חכמה

ראש השנה – פרשת אמור פסקא פח - צג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקה/ב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מה הפירוש "זכרון"

כג, כד) זכרון תרועה. הנה⁵, למאן דיליף מחצוצרות (ראש השנה לד, א), הוי זכרון לפני ה', ולמאן דיליף מיובל (שם, לג, ב), הפירוש כמו שפירש רמב"ם (תשובה ג, ד) זכרון לבני ישראל, שבני ישראל יזכרו מה שתוקעין, ויעוררו משנתם לתשובה. ולפי

דיש גזרה שוה תרועה תרועה, למדנו בראש השנה מחצוצרות שבמדבר, שיתקעו כמו במדבר, ולמדנו מדכתיב זכרון כאן, ללמד על חצוצרות שבמקדש שיהיו רק בבית ה', לכן כתיב זכרון.

ויש אומרים דלמדו שבראש השנה פשוטה לפניו ולאחריה מיובל, דכתיב ביובל (ויקרא כה, ט) "וַיְהַצְבְּרֶתְךָ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּעָשׂוֹר לַחֲדָשׁ בַּיּוֹם הַקִּפְּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכֹל אֲרָצְכֶם", והעברה היא פשוטה דהיינו תקיעה, ותרועה היא תרועה, מכאן דביובל תוקעים תקיעה תרועה ותקיעה, ומיובל למדו לראש השנה מדכתיב ביובל "בחדש השביעי", דאינו בא לגופו, דיום הכיפורים ידוע שהוא בחדש השביעי, אלא בא ללמד שכל תקיעות בחדש השביעי יהיו תקיעה תרועה ותקיעה. ולפי זה צריך לפרש, הא דכתיב זכרון הוא שיזכרו לחזור בתשובה, כמו שכתב הרמב"ם (תשובה ג, ד) וז"ל "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישינים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשתיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזבו כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה" עכ"ל.

וכיון שנתבאר שיש שני מושגים של הכתוב "זכרון", א' לפני ה', ב' שיזכרו להטיב מעשיהם, יתבאר על פי זה דבר נפלא.

דהנה תנן בראש השנה (כו, א) כל השופרות כשרים, ולהלן (כו, ב) תנן שופר של ראש השנה של יעל פשוט, והוא הנקבה של כבש, ובדרך כלל שופרה פשוט, ורבי יהודה אומר ששופר של ראש השנה בשל איל כפוף. ובגמרא אמר רבי לוי דמצוה של ראש השנה כרבי יהודה בכפוף, דבדרך כלל של כבש זכר שופרו כפוף. הנה נחלקו ת"ק ורבי יהודה אם שופר של ראש השנה יהיה של פשוט או כפוף.

והקשה הרמב"ן (ראש השנה כו, ב) דמתני' לעיל סתם דכל השפורות כשרים, ומתריץ הרמב"ן דבדיעבד כל השופרות כשרות, והיא מתני' בדף כו, א ומחלוקת ת"ק ורבי יהודה היא בלכתחילה מה צריך, דרבי יהודה סובר שצריך כפוף, ות"ק סובר פשוט. וגם לשיטת רבי יהודה אין דין באיל, אלא

[צ]

כג, כד) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ יְהִי לְכֶם שְׁבֻתוֹן זְכָרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ:

לדקדק, הא לא תקעו. והבאור בזה, דכיון שישראל אין תוקעין בשבת מחשש שתתחלל השבת, והשבת מורה על יחוד ה' שברא העולם יש מאין, וישראל מוסרין נפשן שלא לתקוע, אף על פי שעל ידי זה לא יתערבב השטן, מכל מקום ישראל מוסרין נפשם על קדושת ה', לכן זה גופא עולה להם לזכרון, דזכרון השופר של איל מזכיר מסירות נפשו של יצחק לה', ומסירות ישראל שלא לתקוע בשבת, זה גופא עולה לרצון, כזכרון השופר.

[צ]

⁵ [צ] כג, כד) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ יְהִי לְכֶם שְׁבֻתוֹן זְכָרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ. ע"כ. ויש לדקדק מהו לשון "זכרון תרועה", הא יום תרועה הוא ולא זכרון תרועה. ואף על פי שחז"ל למדו מדכתיב "זכרון" שיש לומר פסוקי זכרונות (ראש השנה לב, א), מכל מקום אין זה פשט הכתוב ואסמכתא הוא, וכן לעיל (שם, כט, ב) אמרו דבא ללמד שאם חל ראש השנה בשבת לא יתקעו אלא יזכרו, אבל הגמ' מסיק שהוא רק מדרבנן שלא לתקוע בשבת, אם כן קשיא מהו פשט הכתוב "זכרון תרועה, והא יום תרועה הוא.

ומבאר המשך חכמה, דהנה בראש השנה (לג, ב- לד, א) נחלקו מנין שיש לתקוע בראש השנה פשוטה לפני התרועה ופשוטה לאחריה. יש אומרים שלומדים זאת מתקיעה בחצוצרות שבמדבר, דכתיב (במדבר י, ו) "וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה שְׁנֵית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחַיִּים תִּימְנָה תְּרוּעָה יְתֻקְעוּ לְמִסְעֵיהֶם", ותקעתם היא תקיעה, ולאחריה תרועה, ולאחריה תקיעה, ולמדו תרועה תרועה לגזירה שוה, שלא רק במדבר יתקעו, אלא גם בראש השנה יתקעו תקיעה תרועה תקיעה, ולדבריהם הא דכתיב זכרון, בא לומר שאין תוקעין בחצוצרות אלא לפני ה', דאמרו בראש השנה (כז א) מנין שאין תוקעין בחצוצרות אלא בבית המקדש דכתיב (תהלים צח, ו) "בַּתְּצַצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הִרְיעוּ לְפָנַי הַמְּלֶכֶת ה'", דרק לפני המלך ה' תוקעין בחצוצרות, וכיון

משך חכמה

ראש השנה – פרשת אמור פסקא פח - צג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקה/ב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

גבי המזבח, כמו דאמר במדרש רבה (ויקרא רבה, פרשה ב, יא. בראשית רבה (במדבר רבה, יז, ב), לכן שם אילו של יצחק הוא בגדר ראייה, לא בגדר זכרון, ושם עיקר הזכרון לתשובה, וכמה דפשיט אינש, טפי מעליא (ראש השנה כו, ב), לכן כל השופרות כשרים בשוה, אבל רבי אבהו אמר במקום שאין חצוצרות (ראש השנה כז, א), בגבולין, שם המצוה שיהא זכרון לפני ה', וצריך לתקוע בשל איל, כדי שיזכור לנו עקידת יצחק. ודו"ק⁶.

ואמר כך תהא רואה כאלו אפרו של יצחק צבור על גבי המזבח" ע"כ. וכיון שכן, במקום המקדש אין זכרון לעקדת יצחק, אלא הוא נראה ממש, לכן מצות השופר בבית המקדש היתה אך ורק כדי שיזכרו להטיב מעשיהם, כפירוש ב' של הפסוק "זכרון", והתפלה היא עיקר, לכן לתנא קמא מצוה בייעל פשוט, ובזה חולק רבי יהודה שמצוה בכפוף, ומבואר בגמרא (ראש השנה כו, ב) דשורש מחלוקתם היא, מה עדיף בתפלה בראש השנה, לכפוף את הלב או לפשוט את הלב, כמו שאמרו בראש השנה (כו, ב) בביאור מחלוקתם "במאי קמילגי, מר סבר בראש השנה, כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי כו' ומר סבר בראש השנה כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי" ע"כ.

אבל רבי אבהו איירי במקום שאין חצוצרות, בגבולין, שם מצוה שיהא זכרון לפני ה', וצריך לתקוע בשם איל, להזכיר עקדת יצחק לפני ה'. לפי זה רק שני דינים יש בדין תקיעת שופר בראש השנה, בדיעבד כל השופרות כשרים, ויש מחלוקת מה מצוה לכתחלה בבית המקדש, דלתנא קמא בפשוט, ולרבי יהודה בכפוף. ורבי אבהו אינה מדה שלישית, אלא עניין אחר לגמרי, דבא לומר שבתקיעה בגבולין הכל מודים שמצוה באיל דוקא לזכור עקדת יצחק, ואף תנא קמא מודה בזה, ורבי אבהו אינו בהכרח בשיטת רבי יהודה. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

[שים לב שזכרון לפני ה' יש לו ב' פירושים. בתחלה מפרש לפני ה' בבית המקדש, ולאחר מכן מפרש לפני ה' שיזכור עקדת יצחק]

⁶ תמצית דבריו: יש לבאר מה הוא "זכרון". ויש לפרש בב' אופנים, א' שיזכרו לפני ה', דהיינו עקדת יצחק. ב' שיזכרו לעשות תשובה. ועפ"ז יש לומר, דבבית המקדש שאפרו של יצחק צבור שם, אין צורך לתקוע כדי שיזכור עקדתו, לכן הזכרון הוא למעשיהם, ובזה נחלקו במתני' מה עדיף לתקוע, בשופר פשוט כדי לפשט את הלב או כפוף לכפוף הלב, ואין דין מיוחד באיל או יעל, העיקר כפוף או פשוט, אבל בגבולין שצריך לתקוע שיזכור ה'

זה יתכן לאמר, דרבי אבהו דאמר (ראש השנה טז, א), אמר הקדוש ברוך הוא, תקעו לפני בשופר של איל, ואני אזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, אינה מידה שלישית כמו שהביא רא"ש (פסקים, ראש השנה ג, א) מהרמב"ן (ראש השנה כו, ב), רק דמשנה (כו, א) מייירי במקום שיש גם חצוצרות, וזה בהר הבית ובמקדש (ראש השנה כז, א), ששם אותו מקום שנעקד יצחק, ונאמר (ויקרא א, יא) צפונה לפני ה', שיהא צפון, ואפרו צבור על

שיהיה כפוף, כדברי רבי לוי, אלא שבדרך כלל של זכר הוא כפוף.

והקשה הרמב"ן, לפי זה על הא דאמר ראש השנה (טז, א) "אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני", ומבואר דצריך דוקא של איל ולא כל כפוף כשר. ועוד דלתנא קמא צריך פשוט. ומבאר הרמב"ן, דרבי אבהו פוסק כרבי יהודה שצריך כפוף, והיא תוספת על ההלכה. דשלושה דינים בשופר של ראש השנה, א. בדיעבד כשר כל שופר. ב. מדינא מצוה בכפוף - יהיה איזה שיהיה. ג. והמנהג הוא לתקוע דוקא בשל איל, כדי שיזכור ה' לנו את עקידת יצחק, שנעקד האיל תחתיו. והביא הרא"ש (פסקים ראש השנה ג, א) את דברי הרמב"ן. נמצא שדברי רבי אבהו הוא מידה שלישית.

ולאור המבואר לעיל, דהא דכתיב זכרון בא ללמד שיעורו משנתם ויטיבו דרכם, יש לומר דרבי אבהו ומתני' לא פליגי כלל אפילו בלכתחילה, דבמתני' דלא תנן מצוה בשל איל דוקא אלא שהיקר שיהיה כפוף, איירי בבית המקדש, דעל כרוחך איירי בבית המקדש, דהא תנן במתני' מצות חצוצרות, והיא רק בבית המקדש, לכן אין צורך לתקוע דוקא באיל להזכיר עקדת יצחק, דבמקום המקדש שם היה מקום העקידה של יצחק, ואין צורך בסימן להזכיר לה' עקדתו, דאפרו של יצחק מונח שם, דאיתא בויקרא רבה (ויקרא, פרשה יא, ה) וז"ל "ושחט את בן הבקר וגו', ובאיל הוא אומר צפונה לפני ה', אמרו, בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו, התקין הקדוש ברוך הוא ב' כבשים, אחד של שחרית ואחד של ערבית, וכל כך למה, שבשעה שהיו ישראל מקריבין תמיד על גבי המזבח, וקורין את המקרא הזה צפונה לפני ה', וזכר הקדוש ברוך הוא עקידת יצחק" ע"כ.

ועוד איתא במדבר רבה (שלה, פרשה יז, ב) "מהו תחת בנו (בראשית כב, יג), אמר אברהם, רבון העולמים, תהא רואה כאלו דם יצחק זרוק לפניך, נטל האיל והפשיטו, ואמר כך תהא רואה כאלו עורו של יצחק הפשטתי לפניך, נטלו והספיגו, אמר כך תהא רואה כאלו יצחק מסתפג לפניך, שרפו,

משך חכמה

ראש השנה – פרשת אמור פסקא פח - צג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקה/ב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

במלאכה כו' אמרו מלאכי כו' ספרי חיים וספרי מתים כו'. וזה פירוש הקרא בכסה ליום חגנו, שיהא מכוסה, שלא יאמרו הלל ולא ישוררו בחליל ליום חגנו, מפני, כי חוק לישראל הוא, חוק הוא מזונות [ביצה טז, א] כמו לחם חוקי (משלי ל, ח), שנגזר מזונות לישראל במה יתפרנסו, משפט לאלקי יעקב, שמי ימות, וזה ספרי חיים, במה יחיו, וספרי מתים, במה ימות. ולכן יהא נכסה החליל והשיר מה שהוא יום חגנו. ודו"ק⁸.

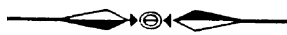

הכפורים, אמר להן, אפשר מלך יושב על כסא הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה לפניו ע"כ.

ועל פי יתבאר היטב פירוש הכתוב "תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו", תתקעו שופר ביום שיהיה מכוסה מהלל, שלא ישוררו בחליל ליום חגנו. והטעם "פי חק לישראל הוא", חוק הוא מזונות (ביצה טז, א) כמו לחם חוקי (משלי ל, ח), שנגזר מזונות לישראל במה יתפרנסו, "משפט לאלהי יעקב", מיחיה ומי ימות.

ומה שאמרו ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, צריך ביאור, בשלמא ספרי חיים נחא, שדן את החיים מה יהיה דינם, אבל מה הפירוש ספרי מתים. ומבאר המשך חכמה, שספרי חיים פירושו מי יחיה, ואלו שדינם למות ה' דנן איך ימותו, וה ספרי מתים. ולכן יהא נכסה החליל והשיר - מה שהוא יום חגנו.

⁸ תמצית דבריו: יש לדקדק, מה הפירוש "בכסה ליום חגנו", כי חוק לישראל הוא". והביאור בזה, דבא הכתוב ללמד שאין אומרים הלל בראש השנה, ונותן טעם בזה. וזה פירוש הכתוב "תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו", תתקעו שופר ביום שיהיה מכוסה מהלל, שלא ישוררו בחליל ליום חגנו. והטעם "פי חק לישראל הוא", חוק הוא מזונות (ביצה טז, א) כמו לחם חוקי (משלי ל, ח), שנגזר מזונות לישראל במה יתפרנסו, "משפט לאלהי יעקב", מי יחיה ומי ימות.

[צב]

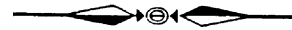
[צא]

תהלים פא, ד-ה - (ד) תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו: (ה) פי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב:

מה הפירוש "בכסה ליום חגנו", "כי חוק לישראל הוא"

תהלים פא, ד-ה) תקעו בחודש שופר בכסה ליום כו'. יעויין ערכין (י, א) ראש חודש דאיקרי מועד לימא כו' לילה המקודש לחג כו' ראש השנה ויום הכיפורים דאיקרי מועד ואיתקדוש

עקדת יצחק, הכל מודים שעדיף לתקוע באיל, לזכור עקדת יצחק.

[צא]

⁷ [צא] תהלים פא, ד-ה) (ד) תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו: (ה) פי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב ע"כ. ויש לדקדק, מה כונת הכתוב "בכסה ליום חגנו", ומה כונת הפסוק "כי חוק לישראל הוא", די לכתוב 'תקעו בחודש שופר כי משפט לאלוקי יעקב'.

ומבאר המשך חכמה, על פי המבואר בערכין (י, א) דגומרים את ההלל רק בימים שנקראים מועד ואסורים במלאכה וחלוקים בקרבנות ולמדו זאת מקרא, לכן אומרים בחג הסוכות בכל יום שחלוקים בקרבנות, ובפסח רק ביום טוב ראשון ולא בשאר הימים שאין חלוקים בקרבנות, ולא אומרים בשבת שלא נקרא מועד. אבל בראש חודש גומרים את ההלל שנקרא מועד וחלוק בקרבנות. והיכן מצאנו שנקרא ראש חודש מועד, דכתיב באיכה (א, טו) "סלה כל אבירי אדני בקרבי קרא עלי מועד לשפר בחורי גת דרף אדני לכתולת בת יהודה", ודרשו חז"ל (בערכין שם, ובתענית כט, א) דפירוש הכתוב הוא, שה' עשה שיעברו את חודש תמוז בשנה ששלחו מרגלים, כדי שיסתיים ארבעים יום של המרגלים לליל ט' באב, שהוא יום היה מוכן לפורענות. וזה הפירוש, "קרא עלי מועד" שה' קרא שיעברו את חודש תמוז (רש"י פסחים עז, א), כדי לשבור בחורי. ה' ירחם.

ומקשה בערכין (שם), אם כך מדוע אין אומרים הלל בראש השנה ויום הכיפורים שנקראים מועד וקדושים בעשית מלאכה, ומתוך הש"ס וז"ל "משום דר' אבהו, דאמר רבי אבהו, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבש"ע מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר"ה וביום

משך חכמה

ראש השנה – פרשת אמור פסקא פח - צג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקה/ב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ביין, עיין ערכין יא, א מנין שאין אומרין שירה אלא על היין כו' אלקים, במה משמח, הוי אומר זו שירה. והנה בתקנת חכמים שמח הקדוש ברוך הוא יותר, כי הוא מושכל מובן, ומצאנו בשבת (יז) [יד, ב] בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידיים, יצתה בת קול ואמרה (משלי כז, יא) חכם בני ישמח לבי גם אני. והנה סוף מעשה במחשבה תחילה, וזה תקנת חכמים, אל תבוז כי זקנה אמך (משלי כג, כב) זה גדרים וסיגים (ברכות נד, א), וזה סוף מעשה בסוד מ"ל דאצילות, ונעוצה בכתר עליון. וזה אם באו עדים קודם המנחה, בתפילת מנחה של יעקב, סוד תפארת, הוא בריח התיכון, התמזגות הדין ברחמים, אבל אם אחרו העדים ונתקלקלו בשיר, התקין רבן יוחנן בן זכאי שני ימים, נמצא שהמשיכו הדין על יום שני בשביל תקנת חכמים המשמח אלקים כשיר של נסכים, ושוב הוה סוף מעשה במחשבה תחילה, נעוצה בגובה דמוחין עילאין, ושם נעשה המתקת הדין בשרשו דיליה. וזה שקורין ביום ראשון תולדות יצחק, שהוא התהוות תוקפא דדינא ושרשו דיליה, וביום שני עקידת יצחק, והוא לאכפיה דינין [כדאיתא בזוהר הקדוש בעובדא דשופר] ולהמתיק בחסד עלאה, וזה המתקת דינין בשרשא עלאה, סוד שחיטת עולה בצפון. ודו"ק.

ומלואה הוא יושבת על משבר, אם לחסד או לשבט, לכן תוקעים מאה קולות. [שכמו בשעת לידה מאה הקולות מעוררות רחמים, כך אנו תוקעים מאה קולות כשנולד העולם, ויש דין אם לחסד אם לשבט, תוקעים מאה קולות לעורר רחמים].

¹⁰ תמצית דבריו: יש לתת רמז למאה קולות שאנו תוקעים בראש השנה. דהנה מצאנו, שכשאשה מביאה ילד לעולם, היא צועקת מאה קולות, ובצעקתה מעוררת רחמים, ובקול המאה היא יוצאת לחיים מסכנה, וכיון שהיום הרת עולם, ותבל ומלואה, הוא יושבת על משבר, אם לחסד או לשבט, לכן תוקעים מאה קולות לעורר רחמים.

[צב]

רמז למאה שתוקעים מאה קולות בראש השנה

רמז? למאה קולות שתוקעים בראש השנה, על פי מה דאיתא במדרש תנחומא פרשת תזריע סימן ד, אמר ליה, מאה פעיות האשה פועה כו' כשהיא יושבת על המשבר, צט למיתה ואחת לחיים, והיום הרת עולם, ותבל ומלואה כיושבת על משבר, אם לחסד או לשבט, תוקעים מאה קולות. ודו"ק¹⁰.

[צג]

[לא ביארתי זאת כי אין לי עסק בנסתרות]

ראש השנה דף ל, ב. פעמים באו עדים אחר המנחה כו' ונתקלקלו הלויים בשיר, תיקן רבן יוחנן בן זכאי שיהיו נוהגין היום קודש כו'. ועוד מצאנו קדושה אחת, וכיומא אריכתא. וכל זה צריך טעם ומובן. ונראה פשוט, שידוע כי הדין בשרשו דיליה הוא תכלית רחמים הגמורים. ועוד ידוע, כי דברי סופרים הוא תורה שבעל פה, הוא עומק הדין, וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה (ברכות ד, ב), והזהר בגחלתן שלא תכוה (אבות ב, כ), ועוד כיוצא בזה. ושיר בעי לנסכים של צבור, וזה שמחה, אין שמחה אלא

⁹ [צב] יש לתת רמז למנהג ישראל שתוקעים בראש השנה מאה קולות, דאיתא במדרש תנחומא (תזריע, ד) על הפסוק (ויקרא יב, ו) "ובמלאת ימי טְהֻרָה לְבָן או לְבַת תְּבִיאָה כָּשֶׁשׁ בֶּן שָׁנָתוֹ לְעֵלָה וּבֶן יוֹנָה או תֵּר לְחֻטָּאת אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַפֶּה" וז"ל "ובמלאת ימי טהרה וגו', למה היא מביאה קרבן, אמרו רבותינו זכרונם לברכה, מאה פעיות האשה פועה, שנאמר (ישעיה מא, כד) 'הן אתם מאין ופעלכם מאפע', מהו מאפע, מאה פועות היא פועה כשהיא יושבת על המשבר, צ"ט למיתה ואחת לחיים. [פירוש: שצ"ט קולות שצועקת היא בסכנת מיתה, ורק בקול המאה היא יוצאת מסכנה, ונולד הולד], וכיון שהצרות מקיפות אותה, היא נודרת שלא תזקק עוד לאישה, לפיכך מביאה קרבן שנאמר תביא כבש בן שנתו" ע"כ.

הנה מצאנו שכשאשה מביאה ילד לעולם, היא צועקת מאה קולות. [וצריך טעם, מדוע עשה ה' ככה, אלא שכיון שהיא בסכנה, לכן עשה ה' שתצעק, ובצעקתה מעוררת רחמים, לכן היא צועקת תשעים ותשעה קולות, ורק בקול המאה היא יוצאת לחיים מסכנה]. "וכיון שהיום הרת עולם, ותבל

